

Анотація

Н.М.Бидюк

Основные принципы профессионального обучения безработных в Украине

В статье обоснована суть принципов профессионального обучения безработных, в основе которых лежат основные принципы профессионального образования взрослых. Раскрыто содержание и функциональное назначение каждого принципа, его характерные особенности. Выяснено, что именно логическое единство определенных принципов обеспечивает успешное решение задач профессионального обучения безработных.

Ключевые слова: принцип, профессиональное обучение, безработные, система, индивидуализация, демократизация, дифференциация, гуманизация.

Summary

N.M.Bidiuk

Fundamental Principles of the Unemployed Professional Training in Ukraine

The article reveals the essence of the principles of the unemployed professional training which are based on the principles of adult education. There have been revealed the contents, functional predestination and peculiar characteristics of each principle. It has been found out that logical unity of certain principles ensures the successful problem solution of the unemployed professional training.

Keywords: principle, professional training, unemployed, system, individualization, democratization, differentiation, humanization.

Дата надходження статті:

„10” березня 2010 р.

УДК 378

В.В.БІЛИК,

аспірант

(м.Хмельницький)

Компетенції і компетентності як нові освітні конструкти

У статті розглядається аналіз поглядів на сутність термінів „компетентність” та „компетенція”, визначено взаємозв'язок між базовими термінами компетентнісного підходу.

Ключові слова: компетенція, компетентність.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сьогодні науковці, обговорюючи проблему оцінювання якості освіти на основі освітніх стандартів, підтримують думку про те, що зводити освіченість до системи знань, умінь і навиків є неправомірно. Одним з перспективних шляхів розв'язання цієї проблеми може бути впровадження в освітні стандарти нових інтегративних конструктів: компетентностей, компетенцій, метапрофесійних якостей. Основою, що поєднує професійні та освітні стандарти, повинні бути єдині вимоги до інтегративних соціально-професійних конструктів, які роблять наочним цілі змісту навчання і рівень вимог, що постають перед фахівцем зі сторони ринку праці. В економічно розвинутих країнах створені системи сертифікації персоналу для оцінювання рівня компетентності і професіоналізму робітників. Тому сьогодні необхідний такий розвиток особистості студента в процесі навчання, що дасть йому можливість в подальшому випереджати існуючу в даний момент потребу знань шляхом власної пізнавальної активності, умінням поєднувати досить широкі знання з можливістю засвоєння обмеженого числа дисциплін [15, с. 45-47].

Оволодіння компетенціями є основною метою і результатом процесу навчання, управління досягненням яких в навчальному процесі і визначає його ефективність, а саме якість освіти (рис.1).

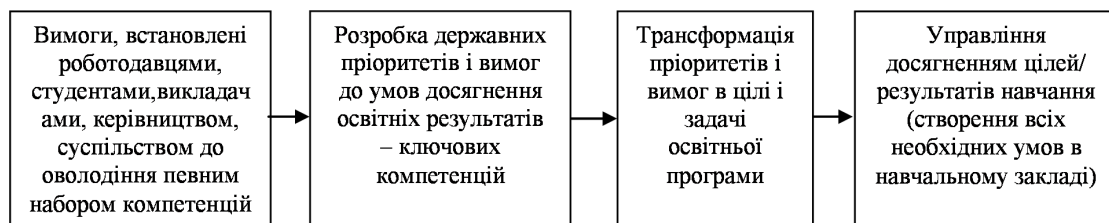

Рис.1. Схема „Система управління якістю освіти”

Як видно з рис. 1, компетенції і компетентнісний підхід займають центральне місце в системі управління якістю освіти, яка починається з виявлення переліку тих компетенцій, якими повинен оволодіти студент під час навчання (компетентнісна модель майбутнього фахівця). А вся система управління якістю освіти будується таким чином, щоб на виході кожен студент на певному рівні оволодів би необхідними компетенціями (результатами навчання) [17, с. 30-31].

В системі європейської вищої освіти результати навчання розуміють як такі, що: визначають перелік того, що випускник у відповідності з очікуваннями повинен знати, розуміти і/чи міг продемонструвати; мають відношення до певного модуля чи всієї освітньої програми в цілому; вимірюються в кредитах, що відображають в кількісних показниках, час, необхідний для їх досягнення; знаходяться в обмеженому зв'язку з викладанням, учінням і атестацією; виражені в компетенціях; відносяться до дескрипторів рівнів і/чи систем кваліфікацій. Науковцями визначений взаємозв'язок результатів навчання і компетенцій, він полягає у тому, що: результати навчання описують компетенції, які повинні бути сформульовані в процесі вивчення модуля (рівень модуля); компетенції є комбінацією властивостей, здібностей і поглядів (рівень особистості); результати навчання формуються викладачем, а компетенції набуваються студентами; сума компетенцій, набутих випускником, більше суми, що становлять результати навчання [18, с. 80-81].

Перспективною є тенденція впровадження компетентнісного підходу в нормативну і практичну складові освіти. На сьогоднішній день обґрунтовується і уточнюється номенклатурний перелік, розробляється опис структурних характеристик результатів освіти. Особливість компетентнісного навчання полягає не в засвоєнні готового знання, а студент сам формулює поняття, що необхідні для вирішення завдання. При цьому навчальна діяльність, набуваючи дослідницького і практикоперетворювального характеру, сама стає предметом засвоєння. Формування компетентності під час навчання на перше місце ставить не інформованість студента, а вміння вирішувати проблеми в різних сферах [15, с. 49-51].

Компетентність як результат навчання в порівнянні з іншими результатами має такі особливості:

- є інтегрованим результатом;
- дозволяє вирішувати цілу групу завдань (на відміну від елемента функціональної грамотності);
- існують в формі діяльності, а не інформації про неї (на відміну від знань);
- переноситься (пов'язана з цілим класом предметів впливу), удосконалюється не шляхом автоматизації і перетворення в навички, а шляхом інтеграції з іншими компетентностями; через усвідомлення спільної основи діяльності розвивається компетенція, а сам спосіб дій входить в базу внутрішніх ресурсів (на відміну від умінь);
- проявляється свідомо (на відміну від навика) [16, с. 30].

Компетентність, на думку Е.Ф.Зеера, проявляється як синтез когнітивного, предметно-практичного і особистісного досвіду. Виділяють такі види компетентностей:

- компетентність в галузі самостійної пізнавальної діяльності, що базується на засвоєнні способів набуття знань із різних джерел інформації;
- компетентність в галузі громадянсько-суспільної діяльності (виконання ролі громадянина, дослідника, споживача);
- компетентність в галузі соціально-трудової діяльності (уміння аналізувати ситуацію на ринку праці, оцінювати власні професійні можливості, орієнтуватися в нормах та етиці трудових взаємовідносин, навички самоорганізації);
- компетентність в побутовій сфері (враховуючи аспекти власного здоров'я, сімейного побуту тощо);
- компетентність в галузі культурно-дозвілєвої діяльності (вибір шляхів і способів використання вільного часу, що культурно і духовно збагачують особистість) [15, с. 51].

Терміни „компетентнісний підхід”, „компетентність”, „компетенція” в освітній понятійній системі країн заходу виникли еволюційно, розпочавши свій розвиток ще з 60-х рр. ХХ ст. Після підписання Україною у 2003 р. Болонської угоди виникла проблема термінового перегляду вітчизняної категоріальної системи педагогіки і освіти. Сутність нових термінів на сьогоднішній день активно обговорюється як вітчизняними так і закордонними науковцями, але й досі немає єдиної точки зору на їх визначення і зміст.

Вивченням сутності термінів „компетенція” і „компетентність” займається багато вітчизняних і закордонних науковців (М.С.Головань, В.Буряк, І.Б.Васильєв, А.В.Хуторської, В.І.Байденко, І.Г.Галяміна, І.О.Зимня, Г.Селевко, Я.Я.Болюбаш, Д.Равен та ін.), які на сьогоднішній день ще не визначились з єдиним трактуванням цих термінів.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз поглядів на сутність термінів „компетентність” і „компетенція” та визначення взаємозв'язку між ними.

Виклад основного матеріалу... Розглянемо зміст терміна „компетенція”, якому різні науковці дають своє трактування. На основі аналізу наукової літератури можна зробити висновки, що існують два підходи до визначення цього терміна, а саме: компетенція розглядається як вимога до підготовки фахівця або як результат підготовки студента і його саморозвитку.

Прихильники першого підходу описують термін „компетенція” як відчужену наперед задану вимогу до підготовки фахівця, коло його повноважень, види діяльності тощо (М.С.Головань, В.Буряк, І.Б.Васильєв, А.В.Хуторської, Л.С.Лісіцина).

Так, М.С.Головань розглядає компетенцію як відчужену наперед задану вимогу до підготовки особи, її знань та досвіду діяльності у певній сфері [1, с.29].

У свою чергу І.Б.Васильєв термін „компетенція” розуміє як коло повноважень посадової особи, в рамках якого вона повинна володіти необхідними знаннями і має право приймати відповідні рішення [2, с.15].

В.Буряк під „компетенцією” розуміє простір соціально-професійного впливу, визначений посадою, соціальним статусом, службовими функціями фахівця [3, с.52].

Російський науковець А.В.Хуторської компетенцію розуміє як відчужену, наперед задану соціальну вимогу до освітньої підготовки учня, необхідну для його ефективної продуктивної діяльності в певній галузі [4].

Л.С.Лісіцина у своєму дослідженні стверджує, що компетенції характеризують різноманітні предмети і види діяльності фахівця [5, с.10].

Другий підхід до змісту терміна „компетенція” характеризується тим, що він визначається через такі категорії:

1. Здатність та/або готовність (В.І.Байденко, І.Г.Галяміна, Е.Ф.Зеєр та ін.). Російський науковець В.І.Байденко трактує „компетенцію” як здатність робити щось добре, ефективно в широкому форматі контекстів з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки, швидкої, гнучкої і адаптивної реакції на динаміку обставин і середовища [6, с.5].

І.Г.Галяміна визначає „компетенцію” як здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв’язанні професійних завдань в різноманітних галузях – як в конкретній галузі знань, так і в галузях віддалено пов’язаних з конкретними об’єктами, а саме здатність і готовність проявляти гнучкість в мінливих умовах ринку праці [7, с.7].

Робоча група Темпус-проекту „Впровадження ECTS в українських університетах” термін „компетенція” розуміє, як знання та уміння, що характеризують здатність студента виконувати, розуміти, відображати та пізнавати те, що вимагається освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця після закінчення навчання [8, с.18].

На думку Е.Ф.Зеєра, компетенції студентів – це загальна здатність і готовність мобілізувати в професійній діяльності власні знання, уміння, а також узагальнені способи виконання дій, набуті в процесі навчання [15, с. 60].

У тлумачному словнику російської мови термін „компетенції” описаний як коло питань, явищ, в яких певна особистість володіє авторитетністю, пізнанням і досвідом [19].

С.Шишов компетенцію розуміє як здатність і готовність особистості до діяльності, яка заснована на знаннях і досвіді, що здобуті завдяки навчанню, орієнтовані на самостійну участь особистості в навчально-пізнавальному процесі, а також спрямованість на її успішне включення в трудову діяльність [20, с.5].

2. Психологічні новоутворення (І.О.Зимняя, Г.Селевко, Я.Я.Болюбаш та ін.). З точки зору І.О.Зимньої компетенції – це деякі внутрішні, потенційні приховані психологічні новоутворення, які пізніше проявляються в компетентностях людини як актуальних, діяльнісних проявах [9].

В документах проекту TUNING а також у розробках українських провідних науковців (лист МОНУ від 31.07.2008 №1/9-484 „Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти”) розглядають сутність терміна „компетенція”, який включає знання і розуміння (теоретичне знання академічної сфері, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід’ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті) [10, с.19].

Виконавши порівняльний аналіз визначень терміна „компетенція”, ми переконались у тому, що на сьогоднішній день ще немає єдиної точки зору на його визначення. Підтримуємо думку науковців І.Г.Галяміної, Е.Ф.Зеєра, членів робочої групи Темпус-проекту в тому, що компетенція є широким поняттям, яке містить в собі поряд з іншими такі категорії як „знання” та „уміння”. Вважаємо доцільним продовжити цей ряд категорією „первинні навички” так як, безумовно, вони також формуються у студентів в процесі навчання. Важливою і невід’ємною складовою компетенції є досвід (С.Шишов, С.І.Ожогов). Отже, термін „компетенція” ми розуміємо, як результат освітньої підготовки і саморозвитку студента, що проявляється у володінні знаннями, уміннями і первинними навичками, обумовленими досвідом, та готовністю до виконання професійних дій в мінливих умовах ринку праці.

Перейдемо до розгляду визначень терміну „компетентність”, у результаті аналізу якого виділено чотири підходи до його трактування.

Перший підхід полягає у тому, що „компетентність” характеризується через категорію „здатність” (І.Б.Васильєв, Ю.Г.Татур, В.Буряк, Д.Равен та ін.). Ю.Г.Татур розуміє компетентність як інтегральну властивість особистості, яка характеризує її прагнення і здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особисті якості тощо) для успішної діяльності в визначеній галузі [11].

На думку В.Буряка, компетентність характеризується як здатність вирішувати професійні завдання визначеного класу, які потребують наявності реальних знань, умінь, навичок, досвіду [3, с.51].

У термінологічному словнику в галузі управління якістю освіти компетентність характеризується як виражена здатність застосовувати свої знання і уміння [12, с.27].

Найбільш вдалим вважаємо визначення І.Б.Васильєва, який компетентність розуміє як здатність фахівця кваліфіковано виконувати певні види робіт в рамках конкретної професії, досягаючи високих кількісних та якісних результатів праці на основі власних професійних знань, умінь і навичок [2, с.15].

У дослідженнях Г.Селевко, Л.З.Тархан, І.О.Зимньої, А.В.Хуторського, Л.С.Лісіциної, С.І.Ожегова, Л.М.Мітіної чітко простежується другий підхід до визначення терміна „компетентність” розглядається як сукупність якостей особистості. На думку А.В.Хуторського компетентність – це сукупність особистісних якостей людини, обумовлених досвідом її діяльності в певній соціально і особистісно-значущій галузі [4].

В листі МОНУ № 1/9-484 „Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти” компетентність розглядається як інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника вищого навчального закладу для виконання діяльності в певних професійних та соціально особистісних предметних сферах, які визначаються необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді діяльності [10, с. 19].

Як вважає Л.З.Тархан, компетентність – це сукупність особистісних якостей студента, що обумовлені досвідом його діяльності в певній соціально і особистісно значущій галузі [13, с.60].

У дослідженні І.О.Зимньої компетентність – це сукупність новоутворень, знань, система цінностей і стосунків, що сприяє створенню ціннісно-сміслових, поведінкових, мотиваційних, емоційно-вольових, когнітивних результатів особистої діяльності суб'єктів [14].

Науковці М.С.Головань та І.Г.Галяміна розглядають компетентність як володіння певними компетенціями, що можна вважати третім підходом до визначення цього терміна. І.Г.Галяміна трактує компетентність як володіння певними компетенціями [7, с.7]. При цьому, на думку М.С.Головань, компетентним можна стати, опановуючи певні компетенції і реалізуючи їх у досвіді конкретної діяльності [1, с.30].

Четвертий підхід характеризується тим, що компетентність розглядають як таку, що проявляється в діях (В.І.Байденко, А.К.Маркова). Прихильники цієї точки зору розглядають компетентність як міру освітнього успіху особистості, що проявляється в її власних діях в певних професійно і соціально-важливих ситуаціях (В.І.Байденко) [6].

Як підсумок, ми притримуємося тієї точки зору, що компетентність – це володіння певним набором компетенцій, що проявляється в професійній діяльності.

Український науковець М.С.Головань розкриває функції компетентності в структурі особистості, системою яких визначається структура компетентності:

- мотиваційно-спонукальна функція, що проявляється в розвитку та набутті зрілої форми думок, мотивів, цінностей, спрямованості особистості, яка прагне самоствердитися у власній діяльності, реалізувати творчий потенціал, проявити свої здібності, набути авторитету у своїх колег і самого себе;
- гностична функція, що виявляється в інтересі і засвоєнні особою накопичених людством знань, розширенні особистістю освіченості, кругозору, ерудиції, націлених на перспективний розвиток;
- діяльнісна функція проявляється у відбитті отриманих знань в практичній діяльності у вигляді умінь і навичок;
- емоційно-вольова функція виявляється у здатності людини до вольових напружень, мобілізації своїх сил у подоланні труднощів в процесі пізнавальної або професійної діяльності, наполегливості, витривалості, стриманості;
- ціннісно-рефлексивна функція, що проявляється в оцінному відношенні і усвідомленні людиною свого знання, поведінки, морального кодексу, інтересів, ідеалів і мотивів, цілісна оцінка самого себе як особистості;
- комунікативна функція характеризується комунікабельністю, відкритістю до спілкування і збагачення у процесі міжособистісної взаємодії.

М.С.Головань зазначає, що мотиваційно-спонукальна, гностична, діяльнісна та емоційно-вольова функції забезпечують свідому, вмотивовану поведінку і самореалізацію особистості, підтримують емоційний фон, силу, спрямованість, розвивають уміння розв'язувати життєві і виробничі проблеми. Діяльнісна функція є системоутворюючою, оскільки компетентність виявляється в умінні розв'язувати проблеми, проектувати свою власну діяльність, що вирізняється якістю і результативністю [1, с. 28-29].

Ознайомившись із визначеннями ключових термінів компетентісного підходу в освіті, важливим залишається питання про визначення взаємозв'язку між термінами „компетенція” та „компетентність”. Провідні науковці І.Б.Васильєв, В.Буряк, М.С.Головань є прихильниками такої точки зору, що компетенція є вихідною вимогою до підготовки майбутнього фахівця, а компетентність – це володіння компетенціями. Ми поділяємо точку зору Г.Селевко, І.О.Зимньої, А.В.Хуторського, І.Г.Галяміної, які розглядають компетенції як освітній результат підготовки фахівця, а компетентність – як інтегровану

якість особистості, що оволодівала певним необхідним набором компетенцій для виконання посадових обов'язків. Взаємозв'язок між термінами „компетентність” і „компетенція” представлено на рис. 2.

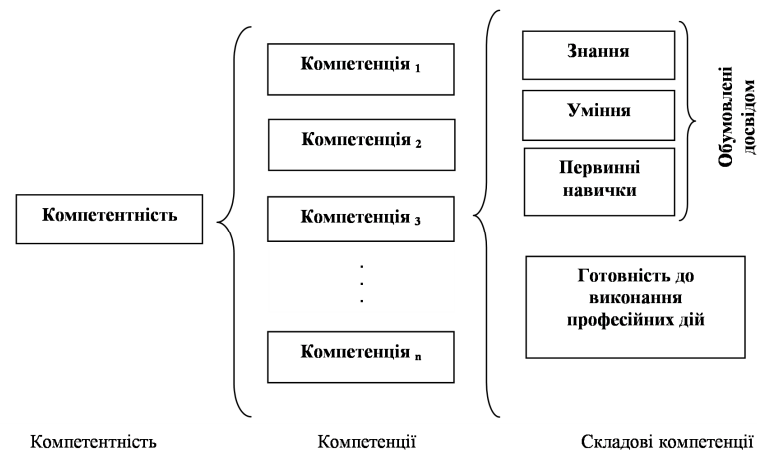

Рис. 2. Взаємозв'язок між термінами „компетентність” і „компетенція”

Висновки... Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

– компетенція – це результат освітньої підготовки і саморозвитку студента, що проявляється у володінні знаннями, уміннями і первинними навичками, обумовленими досвідом та готовністю до виконання професійних дій в мінливих умовах ринку праці;

– компетентність – це володіння певним набором компетенцій, що проявляється в професійній діяльності;

– компетенції – це освітній результат підготовки фахівця, а компетентність – інтегрована якість особистості, що оволоділа певним необхідним набором компетенцій для виконання посадових обов'язків.

Перспективи подальших досліджень в цьому напрямі можуть бути пов'язані з розробкою компетентнісної моделі майбутнього фахівця.

Список використаних джерел та літератури:

1. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / Микола Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.
2. Васильев И. Б. Профессиональная педагогика: конспект лекций для студентов инженерно-педагогических специальностей / Васильев И. Б. – [2-е изд., перераб.]. – Харьков, 2001. – 151с.
3. Буряк В. Развитие професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти / Володимир Буряк // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 50-57.
4. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций / Хуторской Андрей Викторович // Интернет-журнал „Эйдос”. – 2005. – 12 декабря [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru>.
5. Лисицына Л. С. Теория и практика компетентностного обучения и аттестаций на основе сетевых информационных систем / Любовь Сергеевна Лисицына. – СПб. : СПбГУ ИТМО, 2006. – 147с.
6. Байденко В. И. Концептуальная модель государственных образовательных стандартов в компетентностном формате (дискуссионный вариант) : материалы ко второму заседанию методологического семинара / В. И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
7. Галямина И. Г. Проектирование государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования нового поколения с использованием компетентностного подхода : материалы к четвертому заседанию методологического семинара 16 ноября 2004 г. / И. Г. Галямина. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 66 с.
8. Впровадження ECTS в українських університетах : метод. мат-ли / [Шинкарук В. Д., Бабин І. І., Рашкевич Ю. М. і ін.]. – Львів : Вид-во Національного університету „Львівська політехніка”, 2006. – 56с.
9. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. / И. А. Зимняя.– М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
10. Лист МОНУ від 31.07.2008 №1/9-484 „Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти”.
11. Татур Ю. Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования : материалы ко второму заседанию методологического семинара. Авторская версия / Ю. Г. Татур. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
12. Терминологический словарь в области управления качеством высшего и среднего профессионального образования (проект) / [руководитель проекта С. А. Степанов]. – СПб. : Изд-во СПб ГЭУ „ЛЭТИ”, 2005. – 63с.
13. Тархан Л. З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты : [моногр.] / Тархан Л. З. – Симферополь : Крымучпедгиз, 2008. – 424с.

14. Зимняя И. А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / Зимняя Ирина Алексеевна // Интернет-журнал „Эйдос”. – 2006. – 4 мая [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru>.
15. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. Пособие / Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. – М. : Московский социолого-социальный институт, 2005. – 216с.
16. Фишман И. С. Формирующая оценка образовательных результатов учащихся : метод. пособ. / И. С. Фишман, Г. Б. Голуб. – Самара : Учебная литература, 2007. – 244с.
17. Компетенции и компетентностный подход в современном образовании / [Бычкова М. Р., Галеева Н. Л., Иванов Д. А. и др.] / отв. ред. Курнешова Л. Е. – М. : Московский центр качества образования, 2008. – 96 с. – (Серия : Оценка качества образования).
18. Байденко В. И. Болонский процесс: проблемы, опыт, решения / В. И. Байденко. – [изд. 2-е, испр. и доп.]. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 111 с.
19. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. – М., 1993. – С. 294.
20. Шишов С. Компетентностный подход к образованию / Шишов С., Агапов А. // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2002. – № 3. – С.5.

Аннотация

В.В.Билык

Компетенции и компетентности как современные образовательные конструкты

В статье рассматривается анализ взглядов на содержание терминов „компетентность” и „компетенция”, определена взаимосвязь между базовыми терминами компетентностного подхода.

Ключевые слова: компетенция, компетентность.

Summary

V.V.Bilyk

Competencis and Competentions as Modern Educational Constractions

The analysis of views on the essence of terms “competence” and “competention” is examined in the article. The correlation between the basic terms of competency approach is determined.

Key words: competence, competention.

Дата надходження статті:

„19” січня 2010 р.

УДК 373.546:004.7

Л.І.БІЛОУСОВА,

*кандидат фізико-математичних наук, професор
(м.Харків);*

Т.С.ХАЧІРОВ,

*аспірант
(м.Харків)*

Комунікаційна компетентність у ракурсі ключових якостей людини суспільства сталого розвитку

Статтю присвячено розгляду комунікаційної компетентності як структурної складової інформаційно-комунікаційної компетентності у розрізі провідних міжнародних досліджень з проблем формування опорних умінь і ключових компетентностей людини суспільства сталого розвитку. Висвітлено роль комунікаційної компетентності в системі якостей людини суспільства нового типу.

Ключові слова: комунікаційна компетентність, якості людини суспільства сталого розвитку, ключові компетентності, опорні вміння, формування комунікаційної компетентності.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В останні десятиріччя минулого століття стало очевидним, що неухильний розвиток світової економіки в умовах фізичної обмеженості планети Земля може призвести до руйнівних наслідків для навколишнього середовища. Проблеми екології набули значимості впливового фактора стримування соціально-економічного прогресу, і перед світовою спільнотою постала проблема пошуку шляхів гармонізації цивілізаційного розвитку і природи. Зусиллями багатьох міжнародних організацій та провідних учених понад 180 країн світу було вироблено орієнтир для подальшого розвитку людського суспільства – концепцію сталого розвитку, яка системно поєднала три головні компоненти: сталий економічний розвиток, сталий соціальний розвиток, сталий природоохоронний розвиток. Останній стосується екології буття людини в широкому сенсі цього поняття і охоплює гармонізацію живої і неживої природи, міжособистісних стосунків, стосунків між соціумами, державами тощо. Розроблена концепція наголошує на визначальній ролі інформації та знань на сучасному історичному етапі розвитку людства, що зумовлює посилення уваги до якості освітнього процесу, актуалізує дослідження його спрямованості на формування людини, готової до успішного й продуктивного життя й діяльності у суспільстві нового типу у відповідності до його цінностей.